

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Казахский национальный университет им. аль-Фараби

**«ФИЛОЛОГИЯ МЕН ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІНІҢ
ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ: ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»**

атты атты III Халықаралық оқу-әдістемелік
конференциясының материалдар жинағы
26 қаңтар, 2017

Сборник материалов
III Международной конференции
**«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ
ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**
26 января, 2017

Collected articles of
III International Educational-Methodical Conference
**«ACTUAL ISSUES OF PHILOLOGY AND METHODOICAL OF
TEACHING FOREIGN LANGUAGES: THEORY AND PRACTICE»**
26 January, 2017

Алматы, 2017

Сборник материалов III Международной конференции
**«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**

УДК 811

ББК 81.2

A43

Казахский национальный университет имени аль-Фараби

Научный редактор *Г.Б. Мадиева*

Редакционная коллегия: *Г.Б. Мадиева*
(ответственный редактор), *Н.А. Исмайлова,*
М.К. Мамбетова, А.З. Кайбулдаева

A43

**Актуальные вопросы филологии и методики преподавания
иностраных языков: теория и практика: III Международная учебно-
методическая конференция (материалы докладов и сообщений) / Науч. ред.
Г.Б. Мадиева. – Алматы: 2017. - 165 с.**

ISBN 978-601-04-2585-9

Сборник материалов конференции подготовлен на факультете филологии и мировых языков Казахского национального университета имени аль-Фараби. Все публикации даются в авторской редакции.

УДК 811
ББК 81.2

ISBN 978-601-04-2585-9

© КазНУ им. аль-Фараби, 2017

МӘТІНДЕР КОРПУСЫН ҚҰРУДЫҢ КЕЙБІР ӘДІСТЕМЕЛЕРІ

Таусоғарова А.Қ., Исмаилова Н.А.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Ұлттық тіл қазынасы болып табылатын корпустар лингвистикалық зерттеулер жүргізуде ғана емес, сондай-ақ анықтамалық жүйе ретінде де ақпараттық технологиялар сұраныстарын қанағаттандырады. Бұл тұрғыда қазақ тіл білімінде корпустық лингвистиканың, компьютерлік тезаурустардың теориялық мәселелерін арнайы зерттеу нысаны еткен ғалым А. Қ. Жұбановтың мына пікірі маңызды: «Тілдік зерттеулерде корпустарды тәжірибе жүзінде пайдалану тұрғысынан алғанда, яғни олардың сөздіктер мен түрлі грамматикаларды дайындау кезінде аса құнды материал болатындығы анықталды» [1].

Бұдан бөлек студенттер мен магистранттардың дипломдық жұмыстары мен магистрлік диссертацияларының бір тілдің өз ішіндегі және әртүрлі туыстас тілдер деректерінің диахрониясымен қатар, өзара туыстас емес әртүрлі тілдер деректерінің түрлі лингвистикалық аспектілердегі салыстырмалы-салғастырмалы зерттеулеріне арналатын кездері аз емес. Осындай сипаттағы зерттеу жұмыстарының қорғалуы кезінде байқағанымыз, ұлттық тіл корпустары іске қосылған ағылшын, орыс тілдері бойынша ізденушілердің жинаған тілдік деректерінің сандық көрсеткіштері қазақ тілі бойынша жинақтаған тілдік деректерден жоғары үлес алып жатады. Бұл жағдай қазақ тілі бойынша тілдік деректерге қысқа уақытта қол жеткізудің корпус қызметі арқылы оңтайландырылмауына байланысты деп ойлаймыз.

Түрлі ғылым салаларының ақпараттық сұраныстарын автоматты қанағаттандыратын, көптеген лингвистикалық зерттеулерді оңтайландыратын ұлттық тіл корпустарының орасан зор қажырлы еңбек пен ғылыми ізденіс, терең ойдың арқасында дүниеге келетініне қазақ тілі ұлттық корпусын құрастыру ісінің басы-қасында табыла жүріп бұрынғыдан да әрі көз жеткізіп отырмыз.

Компьютерлік технологияларды пайдалана отырып құрастырылатын лингвистикалық корпустардың негізі болып табылатын мәтіндер корпусын жинақтау мен іріктеу үдерісі барысында мамандар алдында түрлі сауалдар туындады. Оның алғашқысы – ұлттық тіл байлығын, сонымен бірге осы тілдің грамматика-морфологиялық құрылымы мен тілдік бірліктердің функционалдық ерекшеліктерін лингвистикалық тұрғыдан терең сараптау үшін мәтіндер корпусының мол қорын жинақтау. Бұл орайда қоғам өмірінің түрлі салаларына тән тілдік стильдер мен әдеби жанрларда жазылған тілдік материалдардың барлығының қамтылуы көзделді. Көрсетілген мақсатқа қол жеткізуде ұлттық корпусты түзумен айналысушы жұмыс тобына компьютерлік технологияның қарыштап дамуымен тұстас келетін ХХ

мағыналық байланыссыздығы синтагматикалық қатынас барысында анықталып тұр.

Мәтіндер корпусы мағыналық жағынан өзара жақын сөздердің қатары синонимияны және олардың квазисинонимдік ерекшеліктерін, контексте бірінің орнын бірі ауыстыру мүмкіндіктерін, семантикалық жақындастық деңгейін анықтауда да бірден бір құрал болып табылады. Мысалы, кәрі және ескі сөздерінің мағыналық ортақтығы болғанымен, бірінің орнын бірі ауыстыра алмайды. Сол сияқты алыс, қашық және шалғай сөздері өзара синонимдер болғанымен, синтаксистік байланыстарында синоним бола алмайды.

Қорыта келгенде, лингвистикалық теориялық зерттеулер шешіміндегі міндеттермен қатар, тілдің күнделікті қоғам сұраныстарындағы практикалық міндеттері шешімінде де орасан пайда келтіретін тіл қазынасы – корпус құру төңірегінде орындалып жатқан жұмыстар игі істердің бастамасы болып отыр.

Әдебиеттер:

1. Жубанов А. К. Основные принципы формализации содержания казахского текста. – Алматы, 2002. – 250 с.
2. Қалиев Ғ. Тіл білімі терминдерінің түсіндірме сөздігі. – Алматы: Сөздік-словарь, 2005. – 440 бет.

САЯСИ ДИСКУРСТЫҢ ҚЫЗМЕТІ МЕН ЖАНРЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Төлегенова М.Ә.

*А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының
2-курс магистранты*

Мақалада дискурс, институционалды дискурс, саяси дискурс мәселелеріне түсінік беріліп, олардың анықтамалары ашылған. Институционалды дискурстың бір түрі ретінде саяси дискурстың қызметі мен жанрлық ерекшеліктері көрсетілген. Саяси коммуникацияның құрылымдық ерекшелігін саяси дискурстың сайлау алды дискурс, саяси партиялардың бағдарламалары, саяси жарнама сияқты жанрлары бойынша қарастыруға болады. Саяси коммуникацияны жүзеге асырудың бір түрі болып табылатын саяси дискурс үшін түрлі лингвистикалық, экстралингвистикалық факторлармен қатар, тілдік ерекшеліктер мен ұлттық ерекшеліктер маңызды болып табылады. Саяси дискурсқа белгілі бір интенция, коммуникацияның орны, коммуниканттардың мәртебелік-рөлдік ерекшелігі, өзгергіштік тән. Сондықтан саяси дискурстың мазмұны сөзді қабылдауға әсер ететін сөйлеуші мен тыңдаушы санасында бар компоненттерден тұруы қажет.